

ԱՐՏԱՍԱՎԱՆ

ԲՈՒՆԱՐԵՍ, 14 մարտ.— Բուսա-
կան կրթութեան գործակալ զննողագի-
թաբարիտը ընդունեց զանազանագ
լիկան զարկ կողմից առանձին երկա-
թառն ունեցողներու։
ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 14 մարտ.— Պաշտո-
նական շրջանները «Ինկվիրիտը» և
«Միլիտանտ» շրջանները ընդգրկելով
տեղեւորած դրութիւնը լուրջ են համա-
րում։ Քննուած է Գերմանիայի հետ
գիտնապիտանայն յարաբերութիւններ
խզման հարաբերութեան հարցը։ Ար-
ժամատան միջոցները ձեռք տանելու
հարցի լուծումը կախում կունենայ
Եւրոպայում Միացեալ Նահանգների
ներկայացուցիչներ կողմից միջադէպի
ընթացքին արդիւններին։ Նորան
հաստատուած է կորեիի եղած չափով
էլեկտրոնի պարզաբանել այդ գործի
հանգամանքները։ Գերմանիայում է այն
կարծիքը, որ նախ քան որեւէ միջոց
ձեռք տանելը, նախագահը այդ հարցը
ներկայացնէ կոնգրեսի քննու-
թեան, քանի որ Գերմանիայի հետ
յարաբերութիւններ խզումը հաւա-
նորէն կը նշանակէր պատերազմի նրա
հետ։

ՍՏՈՒՆԶՈՒՄ, 14 մարտ.— Կայացաւ
աշխարհային խաղաղութեան լիգա-
յի գումարումը։ Ժողովի կողմից
միջոցառում որոշման մէջ այն յայտն
է, որ խաղաղութեան, որ մաս ապագայում
լիգը պետութիւնների մի խումբ կը
ստանան հաշտութեան միջնորդու-
թեան նախաձեռնութիւնը։ Դրանուհի
կը քննէ խաղաղասիրական պայտանա-
կան խորհրդակցութիւն հասարակու-
թեան հարցը չէզոքական կառավարու-
թեան կամ սկզբնական երկրների
կառավարութիւնների նախաձեռնու-
թեանը։

ՄԱՍՈՒԼ

«Գիւղատնտես»-ը խօսում է մեր
գիւղացու տաղանապալի դուրիկեան մա-
սին։ Գիւղացու պայտան է իր հարցը
Հոգեկան ծանր ապրումները յետոյ,
նա ձեռնամուխ է լինում իր սերմա-
ցութիւն, տանում է նրան ջրաղաց։

Մանուկ, ամեն մի գիւղացի, որ
հարկաւորում է ուսուի իր սերմա-
ցութեան, յոյս ունի, որ այսպէս թէ
այնպէս մասնակցի կը հարկ սերմա-
ցութեան։ Սակայն հարց է իր հարկ ար-
դեւը։ Այսպէս մի այլ հանգամանք
Ոչ ամեն գիւղացի համարում է, որ
տեղական ցորենն իրեն սերմացու
համարեալ անտեղիութիւն է, որ
ուրիշ, մասնաւոր հետաքրքիր տեղի-
քից բերած ցորենը, կամ գարին չեն
կարող նոյնպիսի յաջողութեամբ
բուսնել ու աճել այնպիսի հողային
ու կլիմայական պայմաններում, ու-
րոշ ամենին ընտելացած չեն նը-
րանը։

Եւ այդպէս են վարում, զորադ-
րաբար, ամբողջ համայնքներն։ Հա-
մայնքները խնդրում են Գիւղատն-
տեսական ընկերութիւնից ուսուսի
աշխարհ և ցորենի հետ, քիմիկ տալ
նրանց համար մանր սերմացու Հի-
սիսային Կովկասին։

Հիւսիսային Կովկասում կան և
այն տեսակի ցորեններ, որոնք մեր
երկրի այս կամ այն տեղում կարող
են յաջողութեամբ ծառայել։ Իրեն
սերմացու Սակայն ընդհանուր առ-
մամբ անձնօրէն և անփորձ սերմա-
ցու, լինի նա Հիւսիսային Կովկա-
սին, թէ այլ տեղիքից, կարող է
գտնու յոյսալիարժեքի և ոչնչացած
պոստոններ ստալ քիմիկ։ Թէկ գոր-
նախաճանդի օրերը մասն էր, բայց և
այնպէս պէտք է յուսահատուի նա,
ով սերմացուի կարգի ունի, պէտք
է բազմիկ քուրդ գոյնը, պէտք է
զինէ կառավարութեան և այն բոլոր
հասարակութիւններին, որոնք կարող
են օգնել նրան սերմացու ճարելու
պոստին։

Եւ մի հարկէ, այն դեպքում, երբ
հասարակութիւնը կը լինի սերմա-
ցութեան համար փութարկութեան կամ
նպաստ տառապի պէտք է աշխատել
զինէ տեղական սերմացու, եթէ
«Երբ, իսկ եթէ ոչ» գնել այնպիսի
փութարկութեան, որոնք իրենց կլիմայա-
կան և այլ պայմաններով յար ու
նման են այն տեղին, որի համար
գնում է սերմացուն։

ՀԵՏԱՔՐԷՐ ՓԱՍՏԱՐԼԵՐ

Էն կիսիւնին ձեռք է ձգել մի հե-
տաքրքիր նամակագրութիւն, որ տեղի
է ունեցել 1909 թ. Պետական Դու-
մայի անդամ Մարկով 2-ի և Թիֆլի-
սում ապրող «Իսկական» ուսուցչի Բ-
յի մէջ։ Երկուսն էլ ամուսնացած են
զին կովկասում իսկական ուսուսի
Թեմ Տիմեւելու գործով։ Նամակները
փոքրիկ հրատարակչութիւն արտատպում
էր։ Տպ. Տպ. 38 Ն-ից։

Մարկովը գրում է Կովկասում ապ-
րող իր գաղափարակցին։

«Այս նամակով քաղցր պարտականա-
նութիւն են համարում տեղեկացնել
ձեզ, որ ինչ յաջողեց այստեղ ունի
համակարգը առաջ բերել յոյսում կով-

կասում ուսուսական օրգան ունենալու
գործին։ Թիֆլիսում հրատարակելիք
Թեմի համար դուր կըլտանար ինչա-
նից մինչև 10 հարցու ուրիշ զանա-
զան ժամանակակիցներում և դա
կախած կըլինի գործի յաջողութիւնը։
Ենթադրում էլ զրամական օգնու-
թիւնը կըլտանալու, եթէ մեր Թեմը
լինի այնպէս, ինչպէս կը ցանկանային
տեսնել նրան այն լոյր ուսուսարգիւ,
որոնք չեն վաճառած հայերին, վա-
ցիներին և Թեմարներին։

Նիկոլայ Ե. Մարկով։

Այս նամակին Թիֆլիսից գրել է,
ըստ երևոյթի, անբարար պատաս-
խան, որի պատճառով Մարկովը իր
երկրորդ նամակում հետեւեալ դժգո-
հութիւն է յայտնում։

«Զեր յաւանդի 5-ին գրած նամակը
ինչ շատ անարգելի և դառնացրել
ես նկատում եմ, որ դու ուղում էր
մի հիմաւոր լրագրական գործ սկսել
և նոյնիսկ մէկերգական չափով
մասնակցել անձնին։ Ինչ թոււմ է,
որ մեր Պետերբուրգում ունեցած խո-
տակցութիւնից պիտի պարզէր, որ ոչ
մի հիմաւոր լրագրական ձեռնարկու-
թեան մասին խօսը չի կարող լինել։
Մենք պիտի լրագրէր հիմները կուրու-
համար տեղական բերրութեամբ ղէմ,
որը գնում է սեպարատիստների յե-
տակ։ Պէտք է ներթափանցի, որ կըլինին
տուգանքներ, փակման հարաբերու-
թիւն և առհասարակ ճշդումներ։ Այդ-
պիսի պայմաններում տեղեկի առե-
ւարդական ընկերակցութիւն... չի կար-
ելի։ Ոչ բեր, մասնաւոր, յայտնի
անձնաւորութիւնների հետ, մենք ըն-
կերակցութեան մէջ չենք մտնի։ Ինչ
աղմ է այն լրագրի, որ պահում է
այսպէս և ոչ շահի համար, եւ լա-
զիտեմ, որովհետեւ երեք այսպիսի
Թեմ են վարում։ Սա պատերազմ է,
և ոչ խաղաղութիւն, սա լրագրական
բանակ է, և ոչ զորանոց։ Երկարա-
կեցութեան մասին դուք չպիտի
յուսաւ, որովհետեւ մարտական հայրե-
նասիրական Թեմը Կովկասում չի
կարող առեւտրական յաջողութիւն ու-
նենալ։

Զեր անձնական յաղորդութեան կը
լինի ոչ թէ Թեմի մէջ, այլ ծառա-
յութեան մէջ, երբ Թեմը կը կատարի
իր պաշտոնը, իր զերը։ Միայն այդ-
պիսի լրագրի եւ կարող եմ փող
տալ... Ի սէր Աստուծոյ, շուտով լայն
ընծայեցէք առաջին համարը։ Կորցրած
ժամանակը հաւասար է մահուան։

Ն. Մարկով։

Փետրուարի 17-ին Մարկովը նորից
գրում է Թիֆլիսի իր բարեկամին։

«Բարի եղէք, մի Թեմը կը ինչ ան-
գիտութեան մէջ գործի ընթացքի վե-
րաբերմամբ։ Ինչպիսիք բան ծածկել
անպատշաճ է։ Մի ծածկէք ինչին
մեր սխալները և վերադառնալ։ Ու-
ղարկեցէք մեր նախաձեռնութեան և տեղե-
կութիւնները Թեմի տարածման մա-
սին։ Ուղարկեցէք Պետական Դումա,
պատգամաւորներին, բոլոր հոգեմե-
րեաններին։ Եւ մենք կը կարողանան
հասցնել։ Նախաձեռնութեան ստանալուց
յետոյ կը կարգին մեզ հասանելիք
ամական բաժին-փողը (որսիւն առ-
նէ)։ Մարկով 2-ի ձեռք Կովկասեան
հարցադրումը մասին կը կարողանան
բարեկամով տարածելու համար։ Վեր-
սական Կովկասում կարծում է ինչ, որ
հարցադրումը մերժուած է։ Բայց նա
չըւէրակնել որոշ քաղքը նկատուած-
մանով։ Այնուամենայնիւ, արդիւնքը
մեծ է և դուք շուտով կը գտաք այդ
քաղքը Կովկասում։ Պէտք է աշխատել
ինչ որ այսպիսի չի կարելի տալի ու-
ղարկեցէք ինչ, կը պիտի Պետերբուր-
գի Թեմը։ Դա անհրաժեշտ է կապ
պահպանելու համար։

Ներքինը, որ ձեռնածրցում եմ մեզ
իմ խորհրդներով, եւ կարծում եմ,
որ գործը ընդհանուր է և պէտք չեն
զանգուան ցանկանալներ։

Այստեղեւ նամակագրութիւնը կար-
ւում է։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՅԻՐԱՆԻ ՈՐԲԱՆՈՅՄ ՍԱՍԻՆ

Տիկ. Թայրեանը, կարգաւոր շա-
րիկումն ուղարկած յոյսածը «Զրա-
տի» վերնագրով, խորհրդ ինչ այն-
պիսի նրա որոնողը։ Մասնաւորով
գործի զրոյթեան հետ, եւ պիտի հաս-
տատուէ, որ որոնողի կառավարչին
լաւ և տիրապետում հայերէնին։ Լաւ
երևոյթի տեղի է ունեցել Թիֆլիս-
ցի Թեմին, որովհետեւ պ. Մարկուսե-
անի այնպիսի օրը կառավարչին
եղել է Թիֆլիսում բռնկելիս։ Եւ ե-
րայ կառավարչուհի հայերէնի գիտե-
լին նրա օգնական վրացուհին որո-
նողն զանուց է ժամանակակալու-
թիւն, փութարկելով ուսուսի ուսու-
չութեան, որ պիտի զայ առահէն առ-

վորեցնելու։ Յոյսածում յիշատակած
հայ գիւղացի կինը, որը օգնում է
կառավարչուհիին և զատ փառ է
խօսում ուսուսիին, նա գիւղացի կին
չի, այլ տարաւոր է յորդասեան
գործը կարում, խօսում է լաւ ուս-
ուսիին և հայերէն և կատարում է գա-
հակի պաշտոն։ Ինչ վերաբերում է որ-
ոնողի ուսուսական մասին, եւ մաս-
նաւոր յայտնեցի յարգելի տ. Թա-
յրեանին իմ տպագրութիւնը և տի-
կինը հարկ համարեց գործի այս կող-
մը կառավարչուհիին և արդէն կարգի
է մի ծրագիր, որ ինչ միջանկալ
զգուցանի։ Գործի միւս կողմը—
տեսնակալը, առողջապահականը թէ
բարոյականը— արժանի են հիաց-
մունքի։

Կեդր. եռաթիւն

ԳԱՂԱՍԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Անդրանիկը քաղաքագլուխ Խա-
տիսեանի անունով Մուշից հետե-
ւեալ հետադիւրէն է ուղարկել։
«Մուշում հաւաքուել են 4,500
միջոցներ և սատուցիներ, որոնց
3/4-ը մասը որբեր, կանայք և
երեխաներ են. օգնեցէք և հաղոր-
դեցէք մեր բարեգործական կազ-
մակերպութիւններին»։

Քաղաքների Միութիւնը Մարի-
գամիչ է ուղարկում 14 գլուխներ
բոլոր և երկու բժիշկ։ Բայազետում
գաղթականների համար քաղք է անում
15 մասնակցով մի հիւանդանոց,
Մակում 50 մասնակցով հիւան-
դանոց միմիայն բաւարարի համար։

Քաղաքների Միութեան Վանի
գլխաւոր բժիշկ Մանդրեանը հետա-
գրով խնդրում է, որ Վանի շրջանի
համար ուղարկել մի բժիշկ, 3 ֆիզի-
շէն և 1 զեղազոր։ Խնդրած մարդ-
կանցից 2 ֆիզիշէները արդէն ուղե-
ւորուել են դէպի Վան։

Քաղ. Միութիւնը Կարսի շրջանի
գաղթականների բժշկա-անոցի կառու-
ման համար գնել է մեծ քա-
նակութեամբ զեղազոր, որոնք շուտով
ուղարկուել են վերոյիշեալ կայա-
ները։

Նահանգապետը մարտ ամսւայ
հաշիւն զաղթականների համար Ա-
նաթիւնի գաղթական կառավարչին
յանձնել է 1,382 ռ., Անաթիւնի—
2,997 ռ. և Բորչալուին—2,049 ռ.։

Թիֆլիսի լատիշների ընկերու-
թեանը զինել է նահանգապետին
և խնդրել է, որ թուրք արիւ կայանի-
քի ընկերութեան կից կոմիտէ՝ պա-
տերազմից զուգած լատիշ փութա-
կանների օգնելու համար։

Քաղաք. Միութեան Կովկասեան
բաժնումները կոմիտէն, Խնուսի
գաղթականական անդաւոր կայանի
կառավարման համար փութադրել է
3,000 ռուբլի։

Իժ. Մեմաիկովը Բաթում է
գնում գաղթականների բժշկական գոր-
ծը կազմակերպելու համար։

Անաթիւնի Միութեան նա-
խաձեռնութեամբ երկու տարի գոյու-
թիւն ունեցող Հայ Ուսուցչական Կո-
միտէն փութաւորական երեխաների զըզ-
րոցներին և փութաւորական ուսուցչին-
րին նպաստ տալու համար 1915—16
ուսում. տարու սկզբից ունեցել է հե-
տեւեալ մուտքը ու ելքը.—1915 թ-ի
սեպտեմբերից Պետքը՝ 563 ռ. 24 կ.։
Մուտք գաղթական աղբիւրներից մինչև
1916 թ-ի մարտի 1-ը՝ 10,703 ռ. 10 կ.։
Ելք մինչև 11,266 ռ. 43 կույ.։ Մարի-
նից և 1915 թ-ի սեպտեմբերից մինչև
կա 1916 թ-ի մարտի 1-ը՝ 9,631 ռ. 67
կույ.։ Մուտք է մարտի 1-ից 1834 ռ.
76 կույ.։ Գործադրել մինչև ուսման
տարւայ մայիսի վերջը։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Մարտի 15-ին Կովկասի Փոխարքու-
յին ներկայացան զինեթաւ-էլաւ։ Ա-
րաքինը, փութ. զննողական Կոմստիւնով,
որոնք ընդունելութիւնից յետոյ հու-
րակցին նախաձեռնի։ Նոյն օրը Փո-
խարքային ներկայացան Պոլտուայի
շրջանային դատարանի նախագահ պե-
տական խորհրդական Տ. Բ. Ռուզիկով
և գաղթականական գործի գլխաւոր լիա-
զոր զինեթաւ Թամաշիւն։

Ինչպէս յայտնի է, մարտի 15-ին
Մուսկովսկի տեղի ունեցած Համաու-
սական Քաղաքների Միութեան կոմի-
տէների ներկայացուցիչները IV հա-
մագումարը. այժմ քաղաքագլուխ Խա-
տիսեանը հետադրում է, որ համագու-
մարը վերջացել է և ի պատիւ ներ-
կայացուցիչների տրւած է բանկէտ,
որին ներկայ են եղել Միլիկովը և
ուրիշ շատ հասարակական յայտնի
գործիչներ։

Տրամաւայի Անտիմ ընկերու-
թեան անփութութեան պատճառով ին-
ւենտարը գնում է շատ անփութար
վիճակում, այնպէս որ վաճառներից
շատերը կամ կորստան և կամ մաշ-
ւած են. այդ պատճառով էլ մաս 20
վազոն գործածութիւնից հանում է։

Ղիւնարական վարչութիւնը ա-
ռաջարկել է քաղ. վարչութեանը, որ
սա մի մասորային վազոն յատկացնի
քաղաքական Նախարարի հազուսե-
ղէնի պահեստին։ Քաղ. վարչութիւնը
համաձայնել է, յատկան 2,000 որ-
վաքով։

Քաղ. վարչութեան պահանջ-
մամբ, տրամաւայի գերեզման կոն-
գրուտներին յայտնել է, որ երթե-
կաններից շատերը առանց տոմարի
են գնում գալիս, այնպէս որ պէտք է
խիստ հակողութիւն կատարել և ուշա-
ղիւ լինել, այնպէս կը վաճառեն քա-
ղ. նրանք, ովքեր յանցաւոր կը ձա-
նալան այդ գործում։ Ենթադրում է,
որ մաս ապագայում գլխաւորային տրա-
ւայի երթեկութիւն կը սկսել։

Ի նկատի ունենալով, որ Չառ-
իւ մասնում է, քաղ. վարչութիւնը
զինել է պարտաւորման գործի լիա-
զորին և ուրիշներ, որ թուրք արիւ ա-
ռանց նախադիւրի չի սխալային Կով-
կասից 4 միլիոն ձու բերել։

Քաղ. վարչութիւնը պարենա-
ւորման առանձին յանձնաժողովի կազ-
մած կենսամթերքների նոր սակագինը
ներկայացրել է նահանգապետին հա-
տատուելու համար։

Թիֆլիսի դատաստանական պա-
լատի դատախազ պետական խորհ-
րական Ե. Մ. Կիսիկովին ծառայու-
թեան գործերով մեկնեց Երևանի նա-
հանգը։

Թիֆլիսից մեկնեցին դատաստա-
նական պալատ 1-ին և 2-րդ քրեա-
կան բաժնումները սեպտեմբեր. ա-
ռաջինը՝ Շուշաւը, իսկ երկրորդը՝
Արախա։ 1-ին սխալային նիստերը շա-
րունական են մինչև մարտի 20-ը,
իսկ 2-րդին՝ մինչև նոյն ամսի 23-ը։

Համառուական Քաղաքների
Միութեան կից զինի զինեթաւներին
օգնող յանձնաժողովը որոշել է մարտի
22-ին կազմակերպել միօրեայ արե-
ղիկներով ժողովարարութիւն։

Մանիստրական և էւակուա-
ցիական մասի Գերագոյն Կոմստիւնի
ներկայացուցիչ Բերնովը, պատկերել է
Քաղ. Միութեան Կովկ. բաժնումնե-
րին, որ վերջին բժշկա-անոցական
կապալները բանայ կիմանում, Միլիտ
և Բերեատեան լեռնանցում։

Մարտի 19-ին, Հասարակական
ակումբում տեղի կունենայ ակումբի
անդամների արտակարգ ժողովը, վե-
րաբանիչ յանձնաժողովի անդամներ և
աւանդների թիւնանունները ընտրելու
համար։ Նոյն երեկոյ, թժ. Լ. Ս. Օ-
հանջանեանը մի գիւղացու կը կար-
գայ «Ալեգորիա» որպէս այլապատման
գործն»։ Նիւթի մասին։

Կերակրել, մարտի 13-ին, Թիֆլի-
սի դատաստանական պալատի քրեա-
կան բաժնումները սեպտեմբեր մեկնեց
Կանադա և Բազու, որի նիստերը նը-
շանակած են մարտի 14-ից մինչև
նոյն ամսի 30-ը։

Ստացանք հետեւեալ հրատարա-
կութիւնները։ 1) «Արտասաղք Բ.»
ֆելեթա 3 գործ. խօսքերը Եւրոպ. Թ-
իւնանանին, երաժ. հեղինակութիւն
եղիւք Բաղդասարեանի. հրատարակու-
մար Բազան օր. 6. Ն 1. Ժողովրդի
խնդրից բուռնաւոր խաղը խմբի հա-
մար։ Գինը 50 կոպէկ։ 2) «Հայ եր-
գիւր», Նէր Միլիտի Տեղեկներ, «Մշոյ
ողբը» մեկնելու գաւ. Նաւոր, բաւարը
հայերէն և ֆրանսերէն ներդաշնակ-
եղիւք Բաղդասարեանի օր. 6. Ն 2,
երկրորդ հրատարակ, գինը 50 կոպ.։

Մարտի 14-ին Թիֆլիսի բա-
րակներն են մտել սկստաւորայնով—
8, բաւար տիֆով—9, առողջացի են.
սկստաւորայնով—4, զիֆտերից—6,
մարիտի—1, մեռել. զիֆտերից—2,
բաւար տիֆով—2, մեռել են.
սկստաւորայնով—95, զիֆտերից—
15, մարիտի—1, բաւար տիֆով—
109, որովայնային տիֆով—14, կըր-
կուտ տիֆով—1, զեղիններից—1,
մեռելներով—1։

Մարտի 15-ին Թիֆլիսի և ներ-
մուծելի ալիւր—5 վ., շաքար—6 վ.,
աղ—1 վ., կաթնեղանայ—4 վ., զինի-
—107 վ., նաւթ—8 վ., մաքուր—2 վ.։

Վերլալակ.—Ն 60-ի «Միութեան»
գաղափարը յոյսածի մէջ (ծ-րդ սի-
նկում) տպւած է. մամուլով տալ,
նկատմամբովն օրացմանը. պէտք է
լինի մեր կեանքի սուր, ճգնաժամային
շրջաններում։

ԿՈՎԿԱՍ

Փոթից հաղորդում են, որ այնտեղ
կուտակել են 300,000 փութ շաքար
և 100,000 փ. ուրիշ ապրանքներ զա-
նազան ընկերութիւնների և անձանց
գործիչներ։

անունով։ Զինարարական հաղորդակցու-
թեան կառավարչը յայտնել է, որ
եթէ վերոյիշեալ մթերքները մի շա-
րաթայ ընթացքում շտարեն Փա-
թիլից՝ կը գրուեն։

Շաղկապին միջնորդի է, որ
Անդրկովկասի արեւելեան շրջում ձուկ
որսում ժամանակամիջոցը երկարի։

«Արտեմիա» տրանսպորտը Կով-
կասի ջրաղացների համար բերել է
130,000

